

**THE TÂRNAVE REGIONAL SYSTEM. NUMERICAL EVOLUTION OF URBAN AND
RURAL POPULATION DURING 1850-2011**

Hadrian-Vasile Conțiu and Andreea Conțiu

Prof., PhD Prof., PhD – "Al. Papiu-Ilarian" National College, Tîrgu Mureș

Abstract: In the following paper, the trend of rural and urban population decline in the studied region is highlighted, taking into account, as reference points, the population censuses of 1850, 1900, 1910, 1930, 1941, 1956, 1966, 1977, 1992, 2002 and 2011, with particular attention being paid to the analysis of the annual mean increase (fr. la croissance moyen annuel), as well as the crude rate of increase (fr. taux d'accroissement) and the population decrease (one of the main factors with a negative impact on the functionality of the entire territorial system). During the studied period, 1850-2011, the population evolution in the studied region (in the broader Transylvanian context and not only) was significantly influenced by several political / historical events: the establishment of Austro-Hungarian dualism, the two World Wars, the establishment of the communist regime, the prohibition of abortion (770 Decree of 1966), family planning (after 1990), the free movement of persons outside the country, the removal of visas upon accession to the European Union, and so on. It can be observed that the total population number registered an increase (almost double) between 1850 and 1977, followed by an accelerated decrease after 1992; after two decades, the population of the region reached the level registered at the end of the interwar period, due to the abolition of abortion-related constraints, very strong emigration, the decrease of the natural growth rate, and so on. In the case of the rural population, there are two periods with different geodemographic behaviour: the period of 1850-1941, when there was an increase in the rural population, in the conditions of a high birth rate, justified by the need for helping hands in agriculture and then in industry as well as the traditional society, and a slow decrease in the mortality rate due to the discoveries in medicine, new drugs; the period 1941-2011, when there was a decrease of the rural population as a result of the rural exodus, in the conditions of the emergence and development of the urban settlements, but also of the demographic ageing, negative natural growth and the intensification of the emigration phenomenon after 1990. The urban population registered an increasing trend during 1850-1992, more pronounced in the second half of the 20th century, in the socio-economic and political conditions of the period (i.e. the rural exodus stimulated by the industrialization process of the cities in the region or nearby, with polarizing force), followed by a decrease due to industrial restructuring (closure of some non-performing or polluting industrial units), the reversal of urban-rural migration, negative natural growth, and so on.

Keywords: numerical evolution of population, rural and urban population, the annual mean increase, the crude rate of increase, the population decrease

Considerații introductive și metodologice

În perioada luată în studiu, 1850-2011, evoluția populației din regiunea studiată, în contextul mai larg transilvan și nu numai, a fost influențată semnificativ de mai multe evenimente (conjuncturi) politico-istorice: instaurarea dualismului austro-ungar, cele două Războaie Mondiale, instaurarea regimului comunist, interzicerea avortului (Decretul 770 din 1966), planificarea familială (după 1990), libera circulației a persoanelor în afara țării, eliminarea vizelor odată cu aderarea la Uniunea Europeană ș.a.

În studiul de față este evidențiată tendința de scădere a populației totale, rurale și urbane din sistemul regional al Târnavelor, luându-se în considerare, ca momente de referință, recensămintele

populației din 1850, 1900, 1910, 1930, 1941, 1956, 1966, 1977, 1992, 2002 și 2011, o atenție deosebită fiind acordată analizei unor indicatori precum: sporul mediu anual (engl., annual mean increase; fr., la croissement moyen annuel) și ritmul (rata) de creștere (engl., crude rate of increase; fr., taux d'accroissement), dar și declinului populației, unul dintre principalii factori cu impact negativ asupra funcționalității întregului sistem teritorial. Pentru reprezentarea grafică a repartiției acestor indicatori s-au utilizat metode și tehnici GIS.

1. Evoluția numerică a populației totale, urbane și rurale pe perioada 1850-2011

Numărul total al populației (fig. 1) a înregistrat o creștere (aproape o dublare) între 1850 (256051 locuitori) și momentul de prag 1977, când a atins valoarea maximă (479027 locuitori), aceasta fiind urmată de o scădere, accelerată după 1992, populația regiunii ajungând, după două decenii, la nivelul pe care îl atinsese la finalul perioadei interbelice (395947 locuitori în 2011), ca urmare a încetării constrângerilor legate de avort, a emigrării foarte puternice (de exemplu, populația germană a plecat în număr foarte mare în Germania, locul lor fiind ocupat îndeosebi de etnia romă, de altfel singura care a înregistrat un spor natural considerabil), a scăderii sporului natural ș.a. În cazul *populației rurale*, se remarcă existența a două perioade cu comportament geodemografic diferit: perioada 1850-1941, când se înregistrează o creștere a populației rurale de la 226813 la 314150 locuitori, în condițiile unei rate ridicate a natalității, justificată de nevoia de forță de muncă în agricultură și apoi, în industrie, precum și de societatea de tip tradițional, și a unei scăderi lente a ratei mortalității, datorată descoperirilor din medicină, noilor medicamente; perioada 1941-2011, când are loc o scădere a populației rurale la 205686 locuitori în 2011 (cu peste 20000 locuitori mai mică decât în urmă cu 161 ani), ca urmare a exodului rural, în condițiile apariției și dezvoltării așezărilor urbane, dar și a îmbătrânirii demografice, sporului natural negativ și intensificării fenomenului emigrațional, după anul 1990. *Populația urbană* a înregistrat o tendință de creștere pe perioada 1850-1992, mai accentuată în a doua jumătate a secolului XX, în condițiile social-economice și politice ale perioadei (de exemplu, exodul rural stimulat de procesul de industrializare a orașelor din regiune sau din apropiere, cu forță polarizatoare), urmată de o scădere (230967 locuitori în 1992, respectiv 190261 în 2011) datorată restructurărilor din industrie (închiderea unor unități industriale neperformante sau poluante), inversării sensului migrației dinspre urban între rural, sporului natural negativ ș.a. (cf. Andreea Conțiu, 2010; H.V. Conțiu, Andreea Conțiu, 2018).

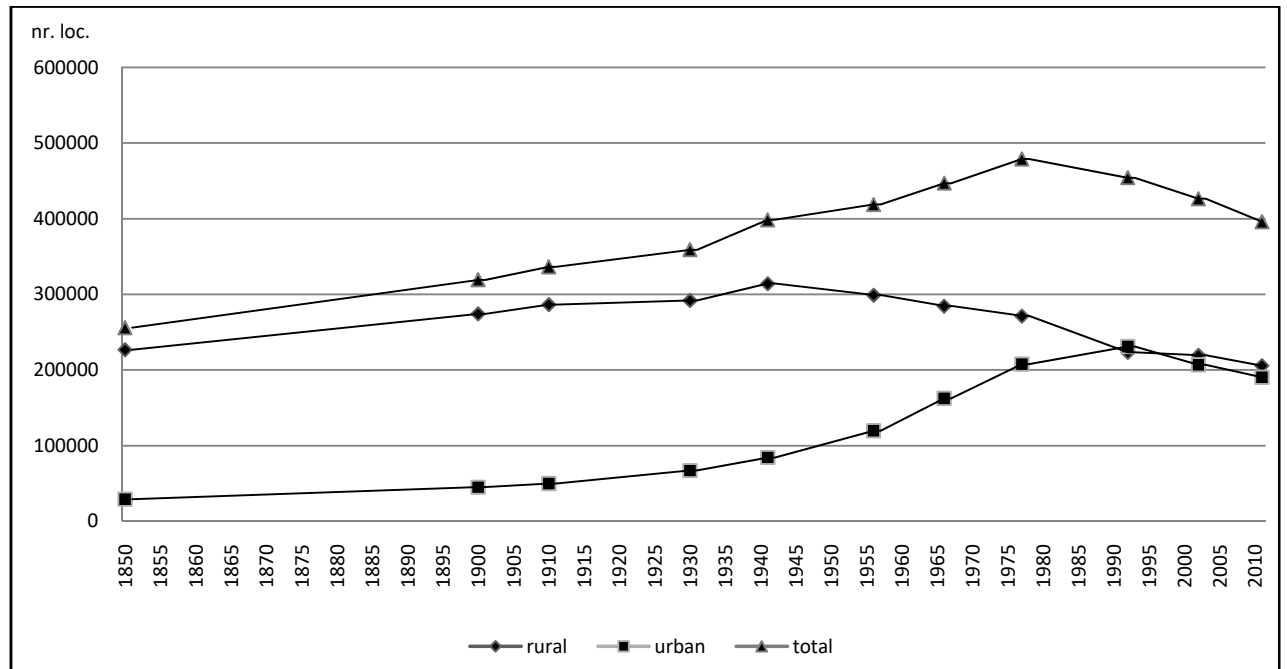

Fig. 1. Evoluția numerică a populației totale, urbane și rurale, în sistemul regional al Târnavelor (1850-2011). Data source: Recensămintele populației (1850-2011)

2. Sporul mediu anual

În literatura de specialitate (cf. C. Vert, 2001, p. 40), *sporul mediu anual* (S_m) reprezintă raportul dintre sporul absolut (S_a ; diferența dintre numărul populației de la sfârșitul și cel de la începutul perioadei: $P_2 - P_1$) și numărul anilor întregi ai perioadei de referință (n). Se exprimă în număr de locuitori, indicând cu cât crește pe an populația, în medie, în perioada analizată; formula de calcul este: $S_m = S_a/n$. Luând în considerare sistemul regional al Târnavelor pe întreaga perioadă (1850-2011) (fig. 2) se remarcă faptul că valoarea sporului mediu anual este negativă în mediul rural (-131 locuitori) și pozitivă în cel urban (1000 locuitori), ceea ce înseamnă o creștere anuală de 869 locuitori. Urmărind evoluția sporului mediu anual între diferiți ani de recensământ se remarcă că între anii 1850 și 1910 populația a crescut în fiecare an, mai mult în sate (cu peste 900 persoane) și mai puțin în orașe (cu puțin peste 340 persoane), însă, începând cu următoarea perioadă, în mediul rural valoarea acestui indicator este negativă, ajungând între anii 1966-1992 la valori mai mici de -2350, cu o creștere spre intervalul 1992-2002 (-380) dar scăzând drastic între 2002-2011 (mai puțin de -1534). În cadrul urbanului, după 1910 se creionează un mers anual ascendent al populației, sporul mediu anual atingând o valoare maximă între anii 1966-1992 ca apoi să scadă brusc la mai puțin de -2400; se remarcă o ușoară creștere spre anii 2002-2011, însă rămâne negativ. Pe întreg sistemul regional, până în anul 1966 sporul mediu natural este pozitiv (peste 1970). Începând cu următorul segment temporal (1966-1992) populația scade foarte mult, în ultima perioadă (2002-2011) atingând valori mai mici de -3380. Această scădere generală este cauzată de natalitatea scăzută, îmbătrânirea demografică, scăderea fertilității femeii, emigrarea segmentului tânăr de populație, emanciparea femeii, creșterea vârstei de căsătorie, pe de o parte, și cea a ratei divorțurilor, pe de altă parte etc. Este ușor predictibilă prelungirea acestei situații și în viitorul apropiat. Măsurile de redresare sau cel puțin de încetinire a acestui trend puternic negativ ar trebui luate urgent altfel urmările vor avea repercusiuni economice, sociale, demografice, culturale asupra întregii regiuni și nu numai.

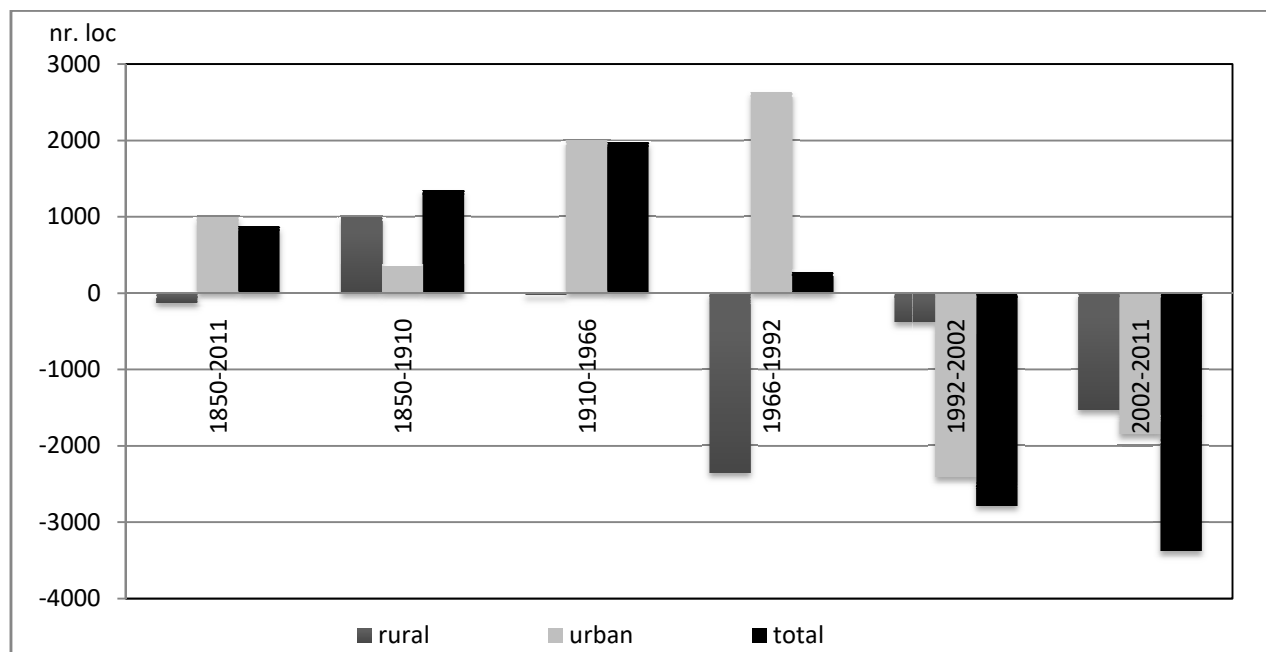

Fig. 2. Sistemul regional al Târnavelor. Sporul mediu anual (1850-2011)

3. Ritmul (rata) creșterii pe întreaga perioadă

Ritmul (rata) creșterii pe întreaga perioadă (R_c ; cf. C. Vert, 2001, p. 41) rezultă din raportarea sporului populației ($P_2 - P_1$) la numărul populației de la începutul perioadei (P_1) exprimat în procente; formula de calcul este: $R_c = (P_2 - P_1) * 100 / P_1$. Exprimat sub formă de coeficient, ritmul creșterii indică de câte ori este mai mare numărul populației de la sfârșitul perioadei față de cel de la începutul perioadei analizate, iar în procente, cu cât a crescut numeric comunitatea respectivă raportat la 100 de locuitori.

Aspectele desprinse din analiza repartiției sporului mediu anual sunt confirmate și în ceea ce privește indicatorul ritmului creșterii (fig. 3, 4, 5). Ritmul de creștere diferențiat poate fi explicat prin concurența unor factori sociali, economici și politici, precum și prin trecerea administrativă a unor localități în componența orașelor sau în alcătuirea comunelor suburbane.

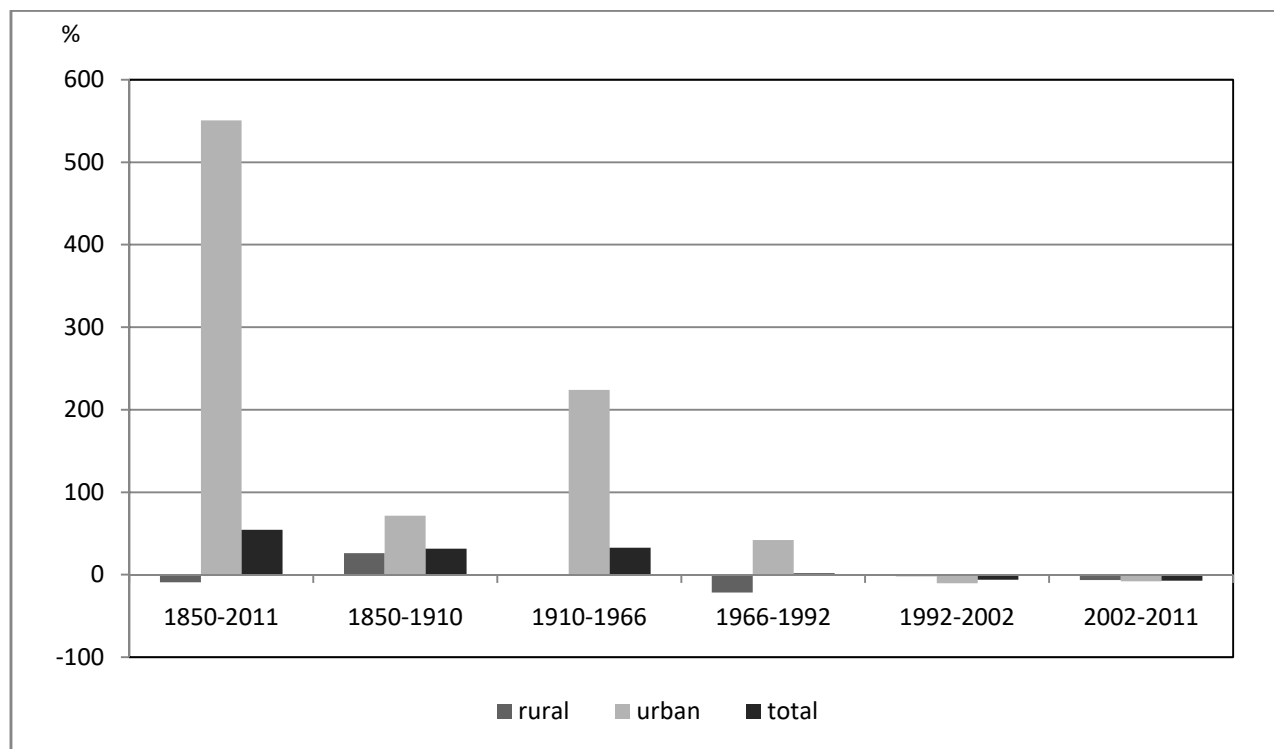

Fig. 3. Sistemul regional al Târnavelor. Ritmul (rata) creșterii pe întreaga perioadă (1850-2011)

Între anii 1850-2011 ritmul (rata) de creștere a populației pentru întreaga perioadă a fost de 54,6%; în mediul rural, 58,9% dintre comune au avut rata de creștere negativă (dintr-un total de 73) în contrast cu cele zece orașe unde indicatorul a fost pozitiv (-9,3% în comune și 550,7% în urban). Valorile cele mai mici se întâlnesc în comunele alipite din colțul de sud-vest al sistemului regional al Târnavelor (de exemplu, în Ohaba: -56,9%, Berghin: -50,4%, Roșia de Secaș: -42%, Cenade și Cergău: sub -30%) și sporadic în rest (Atid, Dârjiu, Ghindari, Viișoara, Biertan: sub -40%, Ulieș, Mihăileni, Vețca: sub -50%, Zagăr: -35,7%); cea mai mică valoare a fost înregistrată în comuna Săcel (-62,9%). De remarcat că multe din aceste comune sunt situate la granița dintre județe, fiind posibil ca populația să se fi deplasat spre centrele urbane importante sau spre cele rurale din apropierea orașelor, pentru a beneficia de o îmbunătățire a condițiilor de viață, o apropiere față de spitale, școli și centre comerciale. În ceea ce privește orașele, cel mai mare ritm de creștere l-a înregistrat Mediașul (645,5%) iar cel mai redus Sângeorgiu de Pădure (54%). Se observă rolul celor două axe ale Târnavelor: localitățile mari (și nu numai) ce se află de-a lungul lor au atras populația din apropiere, unele dintre comune devenind chiar orașe (cum e cazul localității Sângeorgiu de Pădure, situată pe Târnavă Mică, în anul 2003). Totodată, trebuie precizat că Mediașul și Copșa Mică, datorită industrializării forțate, au jucat un rol important pentru sistemul regional, ele devenind centre de polarizare locală, însă au decăzut odată cu restructurarea economică și închiderea unor fabrici, după anul 1990. Ultimul a devenit chiar oraș-dormitor pentru alte localități urbane din apropiere.

Analizând repartitia spațio-temporală a ritmului (ratei) de creștere a populației totale în sistemul regional al Târnavelor pe perioada 1850-2011 pot fi observate intervale de creștere și altele de descreștere. Astfel, în perioada 1850-1910 ritmul de creștere a fost de 31,5% iar în perioada următoare, 1910-1966, a înregistrat valori apropiate, de 32,8%. Începând cu anul 1966 și până în anul 1992 valorile ritmului se schimbă, scăzând la 1,6%. Această tendință de scădere nu a putut fi modificată semnificativ cu toate măsurile care s-au luat între anii '60-'70 (de exemplu, interzicerea

avorturilor prin Decretul 770 din 1966). În următorul an a avut loc o creștere bruscă a natalității dar, ulterior, populația, prin mecanisme interne, s-a autoreglat. În perioada 1992-2002 ritmul de creștere are valori negative (-6,1%). Această situație se suprapune peste modificările profunde care au avut loc în societatea românească după momentul de prag 1990. Valoarea ritmului de creștere a continuat să se diminueze, între anii 2002-2011 ajungând la -7,1%. Numărul populației din 2011 era mai redus decât cel din anul 1941 și, după toate calculele, va continua să scadă și în viitorul apropiat ceea ce reprezintă un semnal de alarmă. Această situație este caracteristică întregii țări.

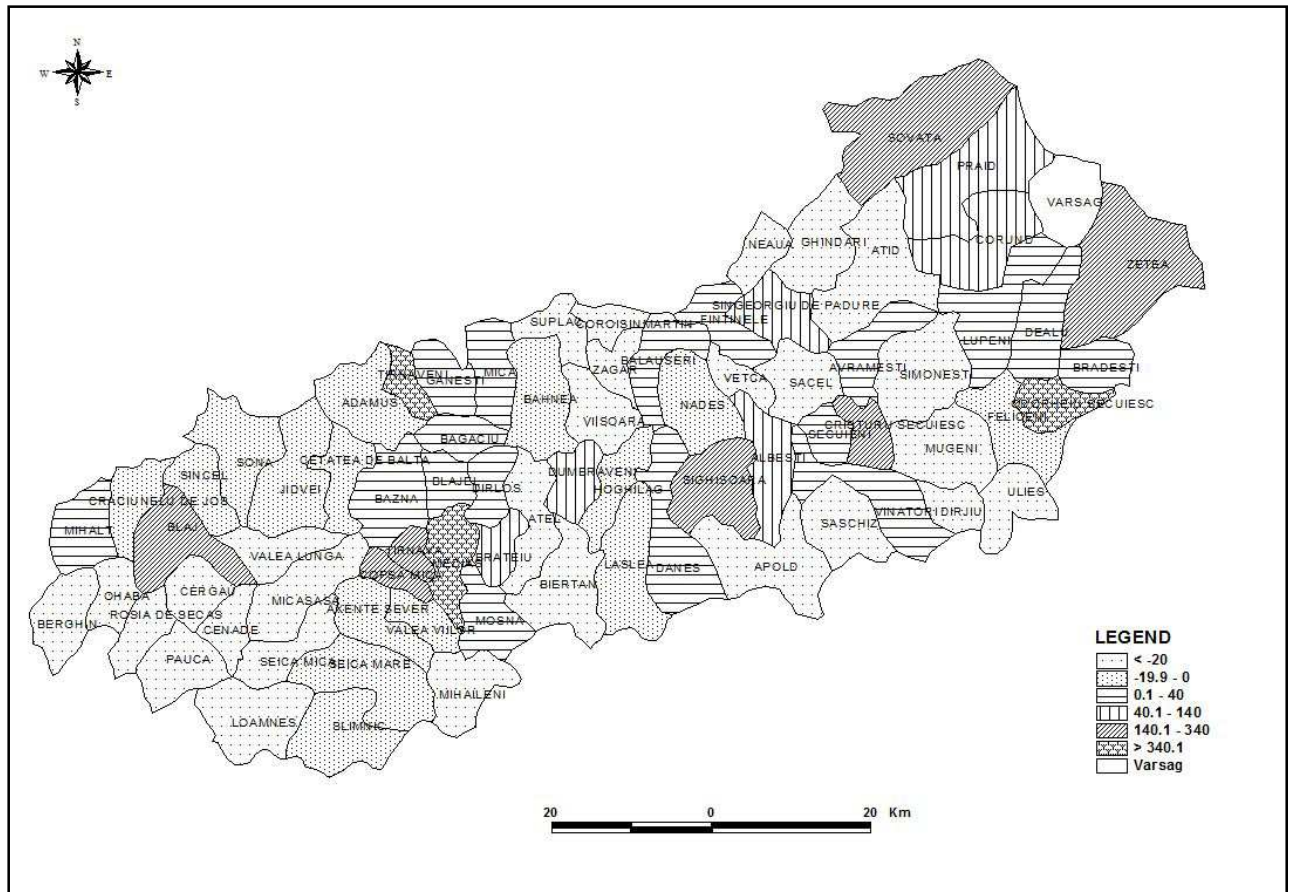

Fig. 4. Sistemul regional al Târnavelor. Ritmul (rata) creșterii pe întreaga perioadă (1850-2011)

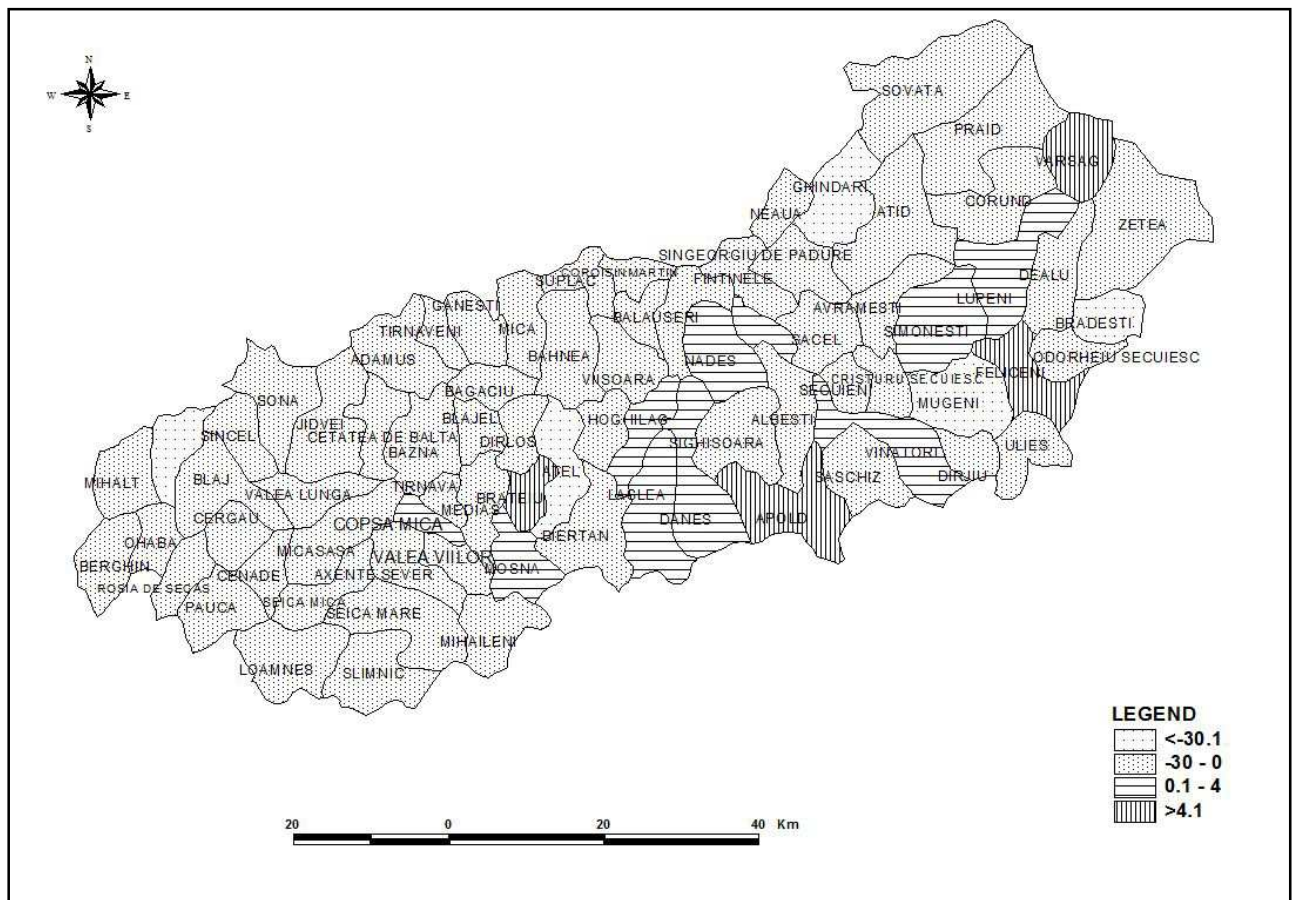

Fig. 5. Sistemul regional al Târnăvenilor. Ritmul (rată) creșterii pe întreaga perioadă (2002-2011)

Urmărind situația populației rurale pe perioade mai mici se pot sublinia următoarele idei: între anii 1850-1910, numărul populației rurale a crescut datorită menținerii unei înalte rate a natalității și a unei scăderi lentă a ratei mortalității. Rata creșterii a fost de 26,3% pe fondul unui spor mediu anual de 994 locuitori, ca urmare a descoperirilor din medicină, a împutinării conflictelor ș.a. Doar patru comune au avut ritmul de creștere negativ: Săcel, Vețca, Axente Sever și Biertan, datorită atragerii locuitorilor spre orașele din apropiere. Între 1910 și 1930 se remarcă o scădere a indicatorului analizat datorată participării active a populației masculine la primul război mondial dar și a trecerii în domeniul urbanului a două orașe: Târnăveni și Blaj. De adăugat ar fi și faptul că în anul 1906 a fost înființată comuna Vârșag prin desprinderea acesteia din comuna Dealu. Pentru perioada 1910-1966 rata creșterii populației a fost negativă (-0,7%), 41,8% dintre comune având valori negative (cea mai mică valoare, Ațel, -58,8%, iar cea mai ridicată, Târnava, 116%). Acest ritm s-a diminuat datorită industrializării țării, emigrării românilor (mai ales spre continentul american), dar și a populației de origine germană (spre țara de origine) și evreiască (spre nou-înființatul stat Israel), colectivizării sau exodului rural. După anul 1941 (când s-a atins valoarea maximă), scăderea populației a fost determinată de prezența războiului, de perioada de secetă (însoțită de sărăcie și numeroase boli, precum tifosul). În următoarea perioadă, 1966-1992, se observă o scădere a ratei de creștere la -21,5%. Doar în cazul a opt comune rata de creștere era pozitivă, valoarea maximă fiind de 177,8% la Vârșag (la polul opus se afla comuna Zetea: -77,1%). În anul 1992 se poate observa cum populația rurală era depășită de cea urbană. Între anii 1992-2002, ritmul scăderii populației s-a micșorat ca urmare a fenomenului de „reemigrare”. Rata de creștere a fost de -1,7% (doar 19 comune au un ritm pozitiv) iar sporul mediu anual de -380, valorile extreme

înregistrându-se în Ohaba (-20,3% datorită sporului natural scăzut, cu mortalitate foarte ridicată) și Brăteiu (18,8%). În cadrul recensământului din anul 2002 s-a remarcat fenomenul depășirii numărului populației din mediul urban de către cel rural pe un fond de scădere accentuată a ritmului creșterii din orașe (-10,4%). Între ultimele două recensăminte populația rurală a continuat să scadă ajungând la un ritm de -6,3%. Doar 13 dintre comune au avut o rată a creșterii pozitivă (cea mai ridicată valoare a fost în Feliceni (9%), iar cea mai mică în Ohaba și Mihalț (sub -17%). Pentru unele comune, ritmul de creștere a avut valori mai scăzute decât în cazul ultimelor două, în contextul desprinderii și respectiv a înființării altor unități administrativ teritoriale între 2002 și 2011: din Crăciunelu de Jos s-a desprins Bucerdea Grânoasă, din Mugeni, Betești (care s-a alipit de Cristuru Secuiesc) și Porumbeni, din Brădești, Satu Mare, din Ghindari, Chibed, din Ațel, Almaș, iar din orașul Sovata, Sărățeni.

În ceea ce privește *populația urbană*, aceasta a crescut până în anul 1992 după care a început să scadă. Până în anul 1910 erau doar patru orașe față de cele zece câte sunt în prezent (2011): Dumbrăveni, Odorheiu Secuiesc, Sighișoara și Mediaș. În perioada 1850-1910 s-a înregistrat un ritm de creștere de 71,5% (toate orașele având valori pozitive, cea mai mare fiind de 143,3% la Odorheiu Secuiesc, iar cea mai mică la Sighișoara de 54,7%) și un spor mediu anual de 293. În ciuda primului război mondial, populația crește ca urmare a măririi numărului de orașe la șase (s-au adăugat Târnăveni și Blaj). După 1941, rata creșterii este din ce în ce mai mare, datorită aportului de populație provenită din mediul rural, a sporului natural mare, a scăderii mortalității, a industrializării etc. Până la recensământul din anul 1956 s-au mai adăugat orașele Sovata și Cristuru Secuiesc, iar până în 1966 și Copșa Mică (datorită creșterii importanței sale pe plan național în ceea ce privește industria chimică). Între anii 1910 și 1966 s-a atins cea mai ridicată valoare a ratei de creștere 224,1% (valoarea maximă fiind de 385,5% la Mediaș, iar cea mai mică de 21,2% la Cristuru Secuiesc), cu un spor mediu anual de 2165. Între anii 1966-1992, ritmul de creștere s-a diminuat considerabil la 42,2% ca urmare a scăderii natalității, mai ales în ultima parte, a „închiderii” orașelor afluzului rural ș.a, cele mai mari valori fiind de 119% la Odorheiu Secuiesc iar cele mai mici de -13,4% la Copșa Mică (acest fenomen s-a accentuat foarte mult după 1990 ca urmare a închiderii fabricii de negru de fum, populația șomeră reorientându-se spre alte centre, ca Sibiu sau Mediaș, care au „absorbit” o bună parte a forței de muncă). În anul 1992, populația urbană depășește pe cea rurală cu 7672 de locuitori. Dar această situație s-a menținut puțin deoarece în anul 2002 populația rurală era mai numeroasă cu peste 12500 locuitori. Faptul este explicabil prin exodul urban a unei importante pătri sociale care rămâne șomeră (prin închiderea sau restructurarea unor fabrici) sau prin imposibilitatea întreținerii familiei cu ceea ce putea oferi orașul la momentul respectiv. Rata de creștere și sporul mediu anual (între anii 1992-2002) au înregistrat valori negative (-10,4%, respectiv -2407 persoane), cea mai mică rată fiind de -14,4% la Mediaș, iar cea mai mare de 0,7% la Copșa Mică. Același trend se menține și în perioada următoare 2002-2011 în care ritmul de creștere rămâne negativ (-8%), între -17,2% la Târnăveni (cea mai mică valoare) și 0,7% la Copșa Mică (singura valoare pozitivă).

Concluzii

În concluzie, pe baza analizei datelor statistice oferite de recensăminte și a interpretării materialelor grafice și cartografice, se constată că evoluția numerică a populației din sistemul regional al Târnavelor se înscrie în trendul crescător specific perioadei de până la sfârșitul anilor '80 (cu momente de prag diferite între mediul rural și cel urban), după care înregistrează o situație de declin, proces specific întregii țări, în condițiile unor factori de risc geodemografic, cum ar fi accelerarea îmbătrânirii populației care la rândul-i determină o creștere a presiunii populației inactive asupra celei active și o frânare a creșterii nivelului de trai, alături de o scădere a productivității muncii. Aceste dezechilibre produc grave disfuncționalități socio-economice,

impunându-se măsuri susținute de natură economică și politici ferme de stimulare a creșterii natalității și revigorare a mediului rural.

BIBLIOGRAPHY

1. Conțiu, Andreea, *Axele de gravitație regională ale Târnavelor* (Cluj-Napoca: Cluj University Press, 2010).
2. Conțiu, H.-V., Conțiu, Andreea (2018), „Critical aspects regarding the viability of settlements in the Târnavă regional system”, in *Transylvanian Review/Revue de Transylvanie* (in print).
3. Conțiu, Hadrian-V., Conțiu, Andreea, „Imbalanced Geodemographic Structures in Târnavă Regional System. Case Study: Population Ageing”, in *Riscuri și catastrofe*, No. XVI, Vol. 20, Nr. 1/2017, Ed.: V. Sorocovschi (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință Publishing House, 2017), 211-220.
4. Johnston, Ronald John, Gregory, Derek, Pratt, Geraldine and Watts, Michael, eds., *The Dictionary of Human Geography*, Fourth Edition (Oxford, U.K.: Blackwell Publishing Ltd, 2005).
5. Pompei Cocean, eds., *Planul de amenajare a teritoriului Regiunii de Nord-Vest (PATR) – coordonate majore* (Cluj-Napoca: Cluj University Press, 2004), 63-64.
6. Pop, Ioan-Aurel and Năgler, Thomas, eds., *Istoria Transilvaniei*, vol. I (until 1541) (Cluj-Napoca: Romanian Cultural Institute, 2003).
7. Rotariu, Traian, eds., *Recensământul din 1850, Transilvania* (București: Staff Publishing House, 1996; Cluj-Napoca: Cluj University Press, 2004);
8. Rotariu, Traian, eds., *Recensământul din 1900, Transilvania* (București: Staff Publishing House, 1999a);
9. Rotariu, Traian, eds., *Recensământul din 1910, Transilvania* (București: Staff Publishing House, 1999b);
10. Rotariu, Traian, eds., *Recensământul din 1941* (Cluj-Napoca: Cluj University Press, 2002);
11. Surd, Vasile, *Geodemografie* (Cluj-Napoca: Cluj University Press, 2001).
12. Vert, Constantin, *Geografia populației. Teorie și metodologie* (Timișoara: Mirton Publishing House, 2001).
13. *** *Recensământul General al Populației României 1930*, vol. IX (București: Central Institute of Statistics Publishing House, s.a);
14. *** *Recensământul populației și al locuințelor din 2002*, vol. I, Populație – structură demografică (București: National Institute of Statistics Publishing House, 2004).
15. *** *Recensământul populației din februarie 1956, Recensământul populației și al locuințelor din martie 1966, Recensământul populației și al locuințelor din ianuarie 1977, Recensământul populației și al locuințelor din 2002*, date oferite de Direcțiile Județene de Statistică Alba, Harghita, Mureș și Sibiu; <http://www.insse.ro/cms/files/publicatii/pliante%20statistice/04-recensamantul%20populatiei.pdf> (acc. January, 31, 2017); *Recensământul populației și al locuințelor 2011*, www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/sR_Tab_31.xls (acc. January, 31, 2017), <http://www.recensamantromania.ro/noutati/> (acc. February, 6, 2017), <http://www.mures.insse.ro/main.php?id=441>, <http://www.mures.insse.ro/main.php?id=496> (acc. February, 6, 2017).

16.*** *Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992*, vol. I, Populație – structură demografică, vol. II, Populație – structură social-economică (București: Comisia Națională pentru Statistică, 1994).